उदगग्रे प्रागग्रमिध्मम् ॥१६॥ आचिनोतीत्यनुवर्तते · उदगग्रे यूने संनद्धने प्रागग्रमिध्ममाचिनोति बन्धनार्थं निदधाति ।

प्रत्यग्ग्रन्थीनवगूहति ॥१७॥ इध्मबर्हिर्बन्धनार्थानां यूनानां ग्रन्थीन्प्रत्यगवगूहति यूनेन गाढं बद्ध्वा यूनस्याग्रमूले संकल्प्य प्रदक्षिणमावेष्य इध्मबर्हिषोरग्रभागे प्रोतयित्वा पश्चादिति तयोर्मूलभागे अवगूहति प्रेरयति · प्रत्यक्शब्देन इध्मबर्हिषोः पश्चाद्भागो मूलभाग इत्युच्यते दिग्वाचिनो बर्हिष्युदगग्रे निहिते असम्भवात् । काठके ग्रन्थिं कृत्वा पुरस्तात्प्रत्यञ्चमपकर्षतीति । मानवे शुल्वस्यान्तौ समायम्य पूषा ते ग्रन्थिमिति प्रदक्षिणमावेष्टयति पश्चात्प्राञ्चमपकर्षतीति[1]। तैत्तिरीयेऽपि पश्चात्प्राञ्चमुपगूहतीति । आपस्तम्बः पुरस्तात्प्रत्यञ्चं ग्रन्थिमुपगूहति पश्चाद्वा प्राञ्चमिति ।

अष्टादशेध्मं परिधिवृक्षाणाम् ॥१८॥ परिधीनां[2] वृक्षाः पालाशवैकङ्कतादयः परिधिवृक्षाः · तेषां परिधिवृक्षाणां सम्बन्धिनमष्टादशसंख्यकाष्ठकमिध्मं कुर्यात् । मानवे समूलैर्दर्भैः पालाशं खादिरं रौहीतकं वाष्टादशदार्विध्मं संनह्यति त्रींश्च परिधीन्यो यज्ञियवृक्षस्तस्येति । काठके अष्टादशदारुं शुष्कं समानवृक्षस्य संनह्यति विंशतिमिष्टौ पशुबन्धे चेति । अत एव सामिधेनीविवृद्धौ काष्ठवृद्धिर्भवति ह्रासे च ह्रासो न भवति पित्र्यादौ · तथाहापस्तम्बः सामिधेनिविवृद्धौ काष्ठानि विवर्धन्ते प्रकृतितो[3] ह्रसमानासु प्रकृतिवदिति । उपसत्सु तु मात्रावदिध्माबर्हिरिति वचनात् (८. २. २४.) ह्रासः । इध्मप्रमाणं चारत्निरिति यज्ञपार्श्वे[4] निगमे च · प्रादेशद्वयमिध्मस्य प्रमाणं परिकीर्तितमिति कात्यायनः (कर्मप्रदीप १. ८. १३.) · तथा समित्पवित्रं वेदं च त्रयं प्रादेशसंमितम् इध्मस्तु द्विगुणः कार्यः परिधिस्त्रिगुणः स्मृतः स्मार्ते प्रादेश इध्मो वा द्विगुणः परिधिस्तत इति ॥

एकविंशतिं वा ॥१९॥ अथवा एकविंशतिमेकविंशतिसंख्यकाष्ठकमिध्मं कुर्यात् · तथा चापस्तम्बः खादिरं पालाशं वैकविंशतिदारुमिध्मं करोति ।

---

१) ?? °वेष्टयति सतेमा[त्स्थादितः २.] पश्चात्प्रा° २. २) परिधिनो २. ३) ?? सामिधेनिवृद्धौ काष्ठानि विवृद्धंते प्रकृति २. ४) But wanting in Chambers 358.